

İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN İMGELEMİNDE GÖÇ VE GÖÇMEN ÇOCUKLAR

Taner Atmaca*

Nefise Kübra Çelik**

Öz

Bu araştırma, göç olgusunun ilkökul öğrencilerinin zihinlerinde nasıl şekillendiğini ve göçmen çocuk kavramının resimler aracılığıyla nasıl dışa vurulduğunu incelemektedir. Araştırmada nitel metodoloji içinde yer alan olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırma kapsamında, Düzce merkezde en çok göçmen öğrenci bulunduran bir ilkökul seçilmiştir. Araştırmanın verileri, 4. sınıf öğrencilerinin göç ve göçmen çocuk kavramları ile ilgili çizdikleri resimlerden elde edilmiştir. Toplanan veriler, içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Çizilen resimler belirli temalara ve kategorilere göre sınıflandırılmış, öne çıkan imgeler kodlanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, göçün nedenleri teması altında savaş ve şiddet, doğal afetler ve ekonomik nedenler olmak üzere üç ana kategori belirlenmiştir. Savaş ve şiddet kategorisinde tanklar, silahlar, bombalar, savaşan askerler, yıkılan şehirler ve hayatını kaybetmiş insanlar gibi kodlar öne çıkmaktadır. Doğal afetler kategorisinde sel, deprem, kuraklık ve yangın gibi kodlar yer almaktadır. Ekonomik nedenler kategorisinde ise yoksulluk kodu belirleyici olmuştur. Göçmen yetişkinlerin ve çocukların tasviri teması altında iki ana kategori oluşturulmuştur: olumsuz duygusal ve psikolojik etkiler ile olumlu duygusal ve psikolojik etkiler. Olumsuz duygusal ve psikolojik etkiler kategorisinde üzüntü ve mutsuzluk, kaygı ve çaresizlik kodları öne çıkmaktadır. Olumlu duygusal ve psikolojik etkiler kategorisinde ise umut ve mutluluk kodları yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, göçmen, çocuk resimleri

*Doç. Dr., Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi, ORCID: 0000-0001-9157-3100, taneratmaca@duzce.edu.tr

**Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Doktora Öğrencisi, ORCID: 0009-0006-3203-0302, pekcecinnefise@gmail.com

Başvuru Tarihi: Mayıs, 27, 2024

Kabul Tarihi: Haziran, 27, 2024

Copyright © 2020 • Uluslararası Mülteci Hakları Derneği • <http://mejrs.com>

ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962

Bahar 2024 • 9(1) • 101-134

MIGRATION AND MIGRANT CHILDREN IN THE IMAGINATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Taner Atmaca*

Nefise Kubra Celik**

Abstract

This research examines how the phenomenon of migration is shaped in the minds of primary school students and how the concept of migrant children is expressed through pictures. In the research, the phenomenology design within the qualitative methodology was used. Within the scope of the research, a primary school with the highest number of immigrant students in the centre of Düzce was selected. The data of the study were obtained from the pictures drawn by 4th grade students about the concepts of migration and migrant children. The collected data were analysed by content analysis method. The drawings were classified according to certain themes and categories, and the prominent images were coded. According to the findings of the study, three main categories were identified under the theme of reasons for migration: war and violence, natural disaster and economic reasons. In the category of war and violence, codes such as tanks, guns, bombs, soldiers fighting, destroyed cities and people who lost their lives stand out. The category of natural disasters includes codes such as flood, earthquake, drought, and fire. In the category of economic reasons, the code of poverty was determinant. Under the theme of depiction of migrant adults and children, two main categories were formed: negative emotional and psychological effects and positive emotional and psychological effects. In the category of negative emotional and psychological effects, the codes of sadness and unhappiness, anxiety and helplessness stand out. In the category of positive emotional and psychological effects, the codes of hope and happiness were found.

Key Words: Migration, migrants, children's pictures

*Assoc. Prof. Dr., Düzce University Faculty of Education, ORCID: 0000-0001-9157-3100, taneratmaca@duzce.edu.tr

**PhD Student, Düzce University Graduate Education Institute, ORCID: 0009-0006-3203-0302, pekcetinnefise@gmail.com

Giriş

Göç, günümüzde modern dünyanın en dinamik, karmaşık ve yönetilmesi en zor olgularından biridir. Ulusal ve uluslararası göçler, ekonomik şartlar, siyasi istikrarsızlıklar ve çevresel felaketler gibi birçok faktörün etkisi altında gerçekleşmektedir (Çil, 2019; Kioutsouk, 2013). Göç hareketleri, sadece göç eden bireyleri değil, aynı zamanda göçün hedef ülkelerindeki sosyal, ekonomik ve kültürel yapıları da derinden etkilemektedir (Çetiner, 2021; Güllüpinar, 2012). Göç, aynı zamanda karmaşık ekonomik sistemlerin bir parçası olarak ele alınmalıdır. Göçmenlerin iş gücüne katılımı, iş piyasasında dinamik değişimlere yol açmakta ve bu da ekonomik yapıların karmaşıklığını artırmaktadır (Örmeci-Güney ve Cengiz, 2023; Yılmaz-Elmas ve Kaya, 2022). Bunun yanı sıra, göçün sosyal boyutları da dikkate alınmalıdır. Göçmenlerin topluma entegrasyonu, kültürel uyum ve sosyal kabul süreçleri hem göçmenler hem de yerel halk için önemli zorluklar barındırmaktadır. Özellikle son yıllarda, savaşlar, siyasi belirsizlikler ve ekonomik zorluklar nedeniyle, milyonlarca insan yerinden edilmiş ve farklı ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Bu bağlamda, zorunlu göç edenler ve kendi isteğiyle göç edenler arasında önemli farklar bulunmaktadır. Zira göçmen kavramı, ortak kabul gören bir tanımı olmamakla birlikte, dışardan bir zorlama unsuru olmadan özgür iradesiyle göç eden kişi olarak tanımlanmaktadır (Çiçekçi, 2009). Türkiye ise coğrafi konumu ve tarihsel bağlamı nedeniyle önemli bir göç alan ülke olarak dikkat çekmektedir. Üç kıtanın kesişim noktasında yer alan Türkiye, hem Asya ile Avrupa arasındaki stratejik geçiş noktası hem de Orta Doğu'ya olan yakınlığı ile tarih boyunca çeşitli göç hareketlerine sahne olmuştur. Özellikle son yıllarda Suriye iç savaşı ve diğer bölgesel çatışmalar nedeniyle milyonlarca mülteci ve göçmen Türkiye'ye sığınmıştır.

Göçmenler ve göç edilen ülkenin sakinleri, farklı kültürleri kabullenip uyum sağlama konusunda çeşitli zorluklar yaşamaktadır (Saygın ve Hasta, 2018). Fakat yaşadığı ortamdan ayrılarak farklı bir ülkeye yerleşmek, çoğu bireyin hayatında derin değişimlere neden olmaktadır (Özkan, 2019). Göçmenler, yabancı bir kültüre, o ülkenin yaşam koşullarına, diline ve farklı kültürel özelliklerine uyum sağlama sürecinde büyük zorluklar çekmekte ve bu durum onları kaotik bir duruma sürüklemektedir (Ersoy ve Gülbüz, 2021; Yıldırım ve Aykaç, 2020). Bu uyum süreci, göçmenlerin hem psikolojik hem de sosyolojik açıdan çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Göçmenlerin, geldikleri ülkede halkla uyum sağlama sürecinde karşılaştıkları dil engelleri, eğitim sistemi farkları, iş bulma zorlukları ve sağlık hizmetlerine erişimde yaşadıkları problemler, bu sürecin karmaşıklığını artırmaktadır (Ünlü vd., 2018). Bunun yanı sıra, göçmenlerin karşılaştıkları ayrımcılık, dışlanma ve önyargılar da toplumsal uyum süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Aykut ve Güloğlu, 2023; Yayak, 2017). Göçmenlerin yaşadıkları bu zorluklar, onların sosyal, ekonomik ve psikolojik iyi oluş hallerini olumsuz yönde etkileyebilir ve göçmenlerin topluma tam olarak entegrasyonunu zorlaştırabilir (Akpınar, 2017; Karaman ve Bulut, 2018).

Göç edilen ülkelerdeki göçmen algısı, toplumsal dinamikler, medya, politik söylemler ve bireysel deneyimlerle şekillenmektedir (Gökgöz, 2023; Yıldırım-Başoğlu, 2023). Çünkü göçmen algısını farklılaştıran temel faktörler arasında medya, politika ve eğitim önemli rol oynamaktadır (Çınar, 2022) ve medya, göçmenler hakkında yayılan bilgilerin ve anlatıların başlıca kaynağıdır. Göçmen algısı, genellikle göçmenlerin geldikleri ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısına olan etkileri etrafında odaklanmaktadır. Olumlu haberler, göçmenlerin topluma katkılarını vurgularken, olumsuz haberler ise genellikle suç, işsizlik ve sosyal sorunlarla ilişkilendirilmektedir (Uslu ve Kargın, 2022). Bu algı, göçmenlerin topluma entegrasyonu üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir ve göçmenlerin yerel yönetimler ya da halk tarafından nasıl karşılandığını belirlemektedir (Karaoğlu, 2022). Bu durum, toplumda göçmenlere yönelik önyargıların ve stereotiplerin oluşmasına neden olabilir.

Politikacılar ve liderlerin göçmenler hakkında kullandıkları dil ve söylemler de bu algıyı büyük ölçüde etkilemektedir. Kapsayıcı ve destekleyici politikalar, göçmenlerin topluma entegrasyonunu kolaylaştırırken, ayrımcı ve dışlayıcı söylemler, göçmenlerin toplumsal kabulünü zorlaştırabilir. Eğitim sistemi ise, göçmen çocukların ve yerel çocukların bir arada öğrenme sürecinde, karşılıklı anlayış ve saygı geliştirmeleri açısından kritik bir rol oynamaktadır (Balta vd., 2022).

Göç ve göçmenler yetişkinlerin olduğu kadar çocukların dünyasında da önemli bir yer tutmaktadır. Çocuklar, ailelerinin, okullarının ve çevrelerinin etkisiyle göç ve göçmenler hakkında çeşitli görüşler geliştirirler. Göçmen çocuklar, genellikle iki kültür arasında denge kurmaya çalışırken, kimlik, güven ve aidiyet sorunları yaşayabilirler (Özdemir ve Budak, 2017; Süverdem ve Ertek, 2020). Okulda karşılaştıkları tutumlar, arkadaş ilişkileri ve öğretmenlerin yaklaşımları, onların toplumsal uyum süreçlerini etkileyebilmektedir. Göç edilen ülkedeki çocuklar ise, göçmen arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde, farklı kültürleri tanıma ve anlama fırsatı bulabilmektedir (Koca, 2021; Sakız, 2016). Göç ve göçmenlik konuları, çocukların dünyasında masallar, hikayeler ve oyunlar aracılığıyla da yer bulabilir. Göçmen çocukların deneyimleri, onların hayal dünyasında ve oyunlarında kendini gösterebilir. Aynı şekilde, göç edilen ülkedeki çocuklar da göçmenlik anlatılarıyla empati kurma ve farklı bakış açıları geliştirme şansı yakalayabilir (Temur ve Ertem, 2019).

Göçmen çocuklarla göç edilen ülkedeki çocukların okulda karşılaşmaları ve etkileşimleri, göçmen algısının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü okullar çocukların topluma uyum sağlamalarına yardımcı olacak önemli örgütler içinde yer almaktadır (Ada ve Akan, 2007). Göçmen çocukların göç sürecinde yaşadıkları deneyimler eğitim yaşantılarını da etkilemektedir (Boyden, 2009). Okul ortamı, çocukların farklı kültürlerle tanıştığı ve sosyal becerilerini geliştirdiği bir alan olduğu için, bu karşılaşmaların niteliği hem göçmen

çocuklar hem de göç edilen ülkedeki çocuklar için belirleyici olabilir (Ergün, 2022). Göçmen çocuklar, geldikleri ülkenin diline ve kültürüne aşina olmadıkları için başlangıçta zorluklar yaşayabilirler. Bu durum, onların akademik başarılarını ve sosyal ilişkilerini etkileyebilir. Öğretmenlerin ve okul yönetiminin tutumları da bu etkileşimlerin başarısını büyük ölçüde etkileyebilir. Öğretmenlerin kapsayıcı ve destekleyici yaklaşımları, göçmen çocukların kendilerini güvende hissetmelerine ve okula daha kolay uyum sağlamalarına yardımcı olabilir (Bergut ve Atmaca, 2024). Aynı zamanda, göç edilen ülkedeki çocukların göçmen arkadaşlarına karşı daha anlayışlı ve empatik olmalarını öğretmenler teşvik edebilir. Sınıf içi aktiviteler ve grup çalışmaları, çocukların birlikte çalışma ve birbirlerini tanıma fırsatlarını artırabilir. Bu tür etkileşimler, ön yargıların ve stereotiplerin kırılmasına yardımcı olabilir.

Göç ve göçmen çocuklarla ilgili olarak çocukların algısının ortaya çıkarılması, hem göçmen çocukların uyum süreçlerinin anlaşılması hem de toplumsal uyumun sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Çocukların göç ve göçmenlik konusundaki algıları, onların sosyal ilişkilerini, değer yönelimlerini, empati becerilerini ve kültürel farkındalıklarını etkileyebilir (Kaya, 2021). Göçmen çocukların deneyimlerinin ve bu deneyimlere yönelik algıların incelenmesi, bu çocukların karşılaştıkları zorlukların ve ihtiyaçların daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir. Ayrıca, göç edilen ülkedeki çocukların göçmenlere yönelik tutumlarını ve bu tutumların nasıl şekillendiğini anlamak, toplumsal bütünleşme ve uyum çabalarına katkı sağlayabilir. Bu bağlamda, çocukların göç ve göçmenlik konusundaki algılarının ortaya çıkarılmasında resimler etkili bir araç olarak kullanılabilir. Resim bireyin zihinsel yapısının yansıması ve iç dünyasını anlatma biçimidir. Çocuk resimlerinden hareketle çocuğun duyguları, zihinsel yapısı, tutumları, endişeleri ve kişiliği hakkında bilgi edinmek mümkündür (Yavuzer, 1995). Çocuklar farkında olduğu veya olmadığı duygu ve düşüncelerini resimlerde ifade edebilirler (Halimatov, 2018; Zians, 1997). Çocukların duygularını ve düşüncelerini ifade etme yöntemlerinden biri olan resim, onların sözel olarak ifade edemedikleri duyguları ve algıları yansıtabilir. Resimler, çocukların iç dünyalarını ve gündelik hayatla ilgili deneyimlerine yönelik bakış açılarının anlaşılmasına olanak tanımaktadır (Köseoğlu, 2023). Özellikle küçük yaş grubundaki çocuklar için resim çizme, kendilerini ifade etmenin doğal bir yoludur (Ertürk ve Günindi, 2022). Resim analizleri, çocukların göçmenlik konusundaki algılarının ve duygusal durumlarının incelenmesinde zengin veriler sağlamaktadır. Çocuklar resim yaparken yaşadıkları travmaları, korkuları veya üzüntüleri inkâr etmezler. Onlar için resim çizmek, olumsuz duygularla başa çıkmak, iletişim kurmak ve daha iyi bir dünya hayal etmek için bir araçtır (Malchiodi, 2012; Miles, 2000).

Literatürde, göçmen çocukların ve yerel çocukların göç ve göçmenlikle ilgili algılarının resimler yoluyla incelenmesi üzerine sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır (Avcı, 2020; Pekşen-Akça ve Aydoğdu, 2021). Bu durum, bu alandaki araştırmalarda önemli bir boşluğun var-

lığma işaret etmektedir. Çocukların resimleri üzerinden göç ve göçmenlikle ilgili algılarının incelenmesi hem mevcut literatüre katkı sağlayabilir hem de eğitim politikalarının geliştirilmesine ışık tutabilir. Bu bağlamda araştırmanın temel problemini çocukların imgeleminde göç ve göçmenlik-göçmen çocuk kavramlarının nasıl şekillendiğini ve bunların resimler yoluyla nasıl dışa vurulduğunu ortaya çıkarmak oluşturmaktadır. Bu temel problem durumuna bağlı olarak aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

- İlkokul çocuklarının imgeleminde göçün nedenlerinde hangi imge ve karakterler belirmektedir?
- İlkokul çocuklarının imgeleminde göç ve göçmen çocuklar hangi olumlu ve olumsuz özelliklerle yer bulmaktadır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, ilkokuldaki çocukların göç ve göçmenlik kavramlarını nasıl deneyimledikleri ve bu kavramlara yükledikleri anlamı ortaya çıkarmak amaçlandığından nitel metodoloji içinde yer alan olgu bilim deseni kullanılmıştır. Bu araştırma modeli, nitel metodoloji içinde oldukça yaygındır ve bireylerin günlük hayattaki deneyimlerini açığa çıkarmaya ve bu deneyimlere yükledikleri anlamın nasıl olduğuna odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Ölçüt olarak, Düzce merkezde en çok göçmen öğrenci bulduran bir okul seçilmiştir. Bu okulun seçilmesinin nedeni, göç ve göçmenlik olgusuyla bu okullardaki öğrencilerin daha fazla iç içe olması ve hem göçmen hem de göçmen olmayan çocukların birbirleriyle daha fazla etkileşim halinde olduklarının düşünülmesidir. Böylece ilgili olgunun daha fazla deneyimlenmesi ve bu deneyime yüklenen anlamın daha rahat bir şekilde dışavurumunun sağlanması amaçlanmıştır. Araştırmada sadece ilkokul 4. Sınıf öğrencilerinden alınan resimler kullanılmıştır. Toplamda 162 öğrenci çalışmaya katılmıştır. Öğrencilerin 70'i kız, 92'si erkektir. Makaleye örnek olarak seçilen resimleri çizen öğrencilerin demografik bilgileri Tablo 1'de sunulmuştur.

Kod	Cinsiyet	Sınıfı
Ö1	Kız	4
Ö2	Erkek	4
Ö3	Kız	4
Ö4	Kız	4
Ö5	Kız	4
Ö6	Kız	4
Ö7	Kız	4
Ö8	Erkek	4
Ö9	Kız	4
Ö10	Kız	4
Ö11	Erkek	4
Ö12	Kız	4
Ö13	Kız	4
Ö14	Kız	4
Ö15	Kız	4

Tablo 1. Örnek olarak seçilen resimleri çizen öğrencilerin bilgileri

Araştırmada örnek resim olarak seçilen görselleri çizen öğrencilerin tamamı aynı okulda, ilkokul dördüncü sınıfa gitmektedir ve 3 tanesi erkek, 12 tanesi ise kız öğrencidir.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerinin toplanmasında ilkokul çocuklarının göç ve göçmenlik kavramları ile ilgili çizdikleri resimler kullanılmıştır. Veriler toplanmadan önce Düzce Üniversitesi Bilimsel Yayın ve Etik Kurulu'ndan (2024-191) izin alınmıştır. İlkokul 4. sınıf öğrencilerine “*Göç ve göçmen çocuk denildiğinde aklınıza neler geliyor? Resimlerle anlatınız.*” denmiş ve her bir öğrenciye A4 kâğıdı dağıtılarak bu kavramlarla ilgili resim yapmaları ve yaptıkları resimlerin altına da o resimde ne anlatmak istediklerini bir-iki cümle ile belirtmeleri istenmiştir. Çalışmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla, öğrencilerle yapılan ön görüşmelerin ve resim çizim sürecinin nasıl yönlendirildiği konusunda daha fazla detay verilmiştir. Öğrencilere resim çizim öncesinde göç ve göçmenlik kavramları hakkında bilgi verilmiş, ancak bu bilgilerin yönlendirici olmamasına özen gösterilmiştir. Araştırmanın verileri 2023-2024 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Düzce merkezde 2 ayrı ilkokuldan elde edilmiştir. Araştırmacılar tek tek sınıflara girerek öğrencilerle öncelikle göç ve göçmen çocuk kavramları üzerinde konuşmuş ve böylece ön bilgilerinin harekete geçirmiştir. Bu süreçte araştırmacılar, öğrencileri yönlendirmemek için sınıfta onların algılarını etkileyecek çağrışımlarda bulunmamıştır. Daha sonra ise ilgili konuyla ilgili resim çizmeleri istenmiştir. Araştırmacılar, resimler bitene kadar öğrencilerle birlikte olmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verilerinin analizinde içerik analiz kullanılmıştır. Çizilen resimler belirli temalara ve kategorilere göre analiz edilmiş ve öne çıkan imgeler kodlanmıştır. Her resim, belirlenen temalar ve kategoriler doğrultusunda detaylı bir şekilde incelenmiş ve öne çıkan imgeler kodlanmıştır. Kodlama işlemi sırasında, her resimdeki önemli detaylar, semboller ve ifadeler dikkatlice not edilmiştir. Örneğin, bir resimde yer alan tank, askerler ve yıkılmış binalar “Savaş ve Şiddet” kategorisine, güneş ve kuru arazi “Doğal Afetler” kategorisine, çocukların üzgün yüz ifadeleri ise “Olumsuz Duygusal ve Psikolojik Etkiler” kategorisine kodlanmıştır. Kodlama işleminden sonra, tüm kodlar ve kategoriler incelenmiş ve belirli temalar altında toplanmıştır. Bu süreçte, her temanın altında hangi imgelerin ve sembollerin öne çıktığı belirlenmiştir. Örneğin, “Savaş ve Şiddet” kategorisi altında, tanklar, askerler, yıkılmış yapılar ve göç eden aileler en sık görülen imgeler olarak tanımlanmıştır. Analiz sürecinde her temaya ve kategoriye uygun örnek alıntılar belirlenmiştir. Bu alıntılar, resimlerdeki belirgin detayları ve çocukların göç ve göçmenlik konusundaki algılarını yansıtan ifadeleri içermektedir.

Bulgular

Araştırma verilerinin çözümlenmesi ile iki ana tema meydana gelmiştir. Bunlardan ilki “Göçün Nedenleri”, diğeri ise “Göçmen Yetişkinlerin ve Çocukların Tasviri” şeklindedir. Toplamda beş kategori ve on beş kod ortaya çıkmıştır. Kategori ve kodlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tema	Kategori	Kodlar	f
Göçün Nedenleri	Savaş ve Şiddet	Tanklar ve Silahlar	46
		Bombalar	24
		Savaşan Askerler	22
		Yıkılan Şehirler	21
		Hayatını Kaybetmiş İnsanlar	9
	Doğal Afetler	Sel	3
		Deprem	3
		Kuraklık	2
		Yangın	2
		Ekonomik Nedenler	Yoksulluk
Göçmen Yetişkinlerin ve Çocukların Tasviri	Olumsuz Duygusal ve Psikolojik Etkiler	Üzüntü ve mutsuzluk	64
		Kaygı	40
		Çaresizlik	32
	Olumlu Duygusal ve Psikolojik Etkiler	Umut	21
		Mutluluk	12

Tablo 2: Tema, kategori ve kodlar

Tema 1: Göçün Nedenleri

Resimlerden elde edilen veriler doğrultusunda, göçün nedenleri üç ana kategori altında toplanmıştır: savaş ve şiddet, doğal afetler ve ekonomik nedenler.

Savaş ve Şiddet

Çocukların resimlerinde sıkça yer alan tanklar, silahlar, bombalar ve savaşan askerler, savaş ve şiddetin göçün önemli bir nedeni olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuklar, savaşın getirdiği yıkımı ve korkuyu resimlerinde ifade etmişlerdir. Yıkılan şehirler ve hayatını kaybetmiş insanlar gibi imgeler, savaşın doğrudan sonuçlarını ve insanların bu tür ortamları terk etme gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu resimler, savaşın çocuklar üzerindeki derin etkisini ve onların güvenlik arayışını açıkça göstermektedir. Bu kategori ile ilgili bazı örnek resimler aşağıda sunulmuştur:

Resim 1: Ö1 tarafından çizilen örnek resim

Kompozisyon ve Düzen

Resimde iki ana bölüm bulunmaktadır. Sol taraf, bir askerî tankın bulunduğu savaş bölgesini temsil ederken, sağ taraf, göç etmek zorunda kalan insanları göstermektedir. Bu kompozisyon, savaşın ve göçün birbirinden ayrı iki olgu olduğu kadar birbiriyle bağlantılı yönünü de vurgulamaktadır.

Görsel Unsurlar ve Semboller

Askerî Tank: Sol tarafta yeşil bir tank çizilmiştir. Tank, savaşın ve şiddetin sembolü olarak kullanılmaktadır. Bu unsur, savaşın yıkıcı etkilerini ve insanların göç etmek zorunda kalmasının nedenlerini temsil etmektedir.

Göç Eden İnsanlar: Sağ tarafta, üç çocuk figürü ve bir kadın figürü bulunmaktadır. Bu figürler, savaşın masum insanlar üzerindeki etkisini ve onların zorunlu göçlerini temsil etmektedir. Çocukların yüz ifadeleri endişe ve korkuyu yansıtmaktadır.

Yol ve Yön İşaretleri: Yolun kenarındaki tabela “Türkiye” yazısını içermektedir, bu da spesifik bir bölgeye (Türkiye’nin koruyuculuğuna) işaret ederek göçün coğrafi bağlamını vermektedir. Yol, insanların yeni bir hayata doğru yaptığı zorunlu yolculuğu simgelemektedir.

Sosyal ve Duygusal Analiz

Resim, bir ilkokul öğrencisinin gözünden savaş ve göçün duygusal ve sosyal etkilerini göstermektedir. Çocuk figürlerinin yüzlerindeki ifadeler, öğrencinin empati ve anlayış seviyesini yansıtmaktadır. Göç eden insanların çaresizliği ve belirsizliği, çocukların çizimde gösterdiği duygular aracılığıyla ifade edilmiştir.

Resim 2: Ö2 tarafından çizilen örnek resim

Kompozisyon ve Düzen

Bu resimde, silahlı çatışmaların ortasında ülkesinden göç eden insanların yürüyüşü görülmektedir. Resmin üst kısmında, yağmur yağarken bir tank ve asker çatışma halinde çizilmiştir. Alt kısımda ise çocuklar ve yetişkinler, sırt çantalarıyla birlikte yolda yürürken gösterilmiştir. Göç eden insanların sıralanışı, çaresizlik ve belirsizlik duygusunu ifade etmektedir.

Görsel Unsurlar ve Semboller

Tank ve Askerler: Resmin üst kısmında görülen tank ve silahlı askerler, savaşın ve şiddetin varlığını sembolize etmektedir.

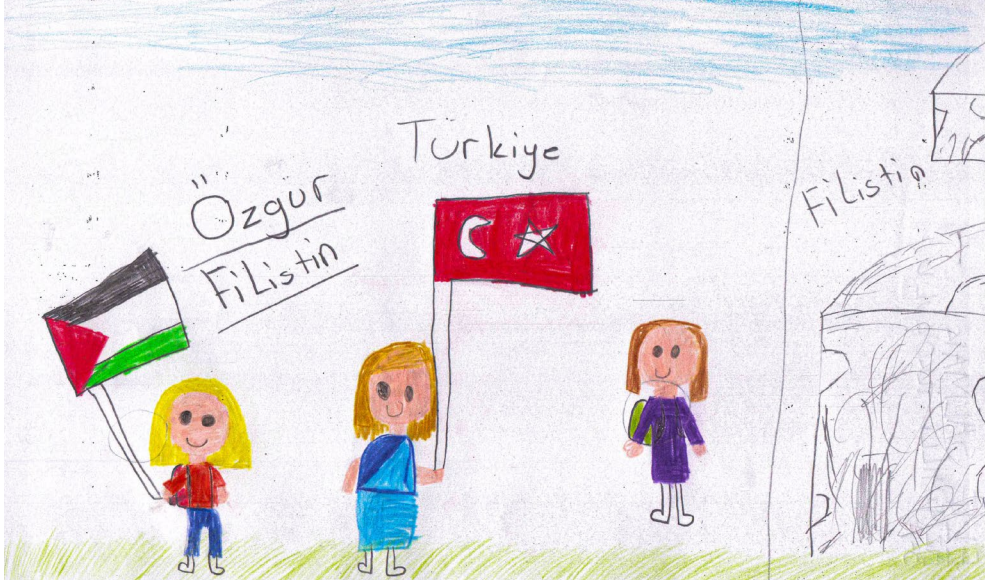
Göç Eden İnsanlar: Çocuklar ve yetişkinler sırt çantalarıyla birlikte, evlerini terk etmek zorunda kalmış insanlar olarak gösterilmiştir.

Yıkılmış Binalar: Sol tarafta yıkılmış bir bina, savaşın yıkıcı etkilerini ve insanların neden göç etmek zorunda kaldığını ifade etmektedir.

Yağmur: Yağmur, savaşın getirdiği zorlukları ve göçmenlerin yaşadığı sıkıntıları simgelemektedir.

Sosyal ve Duygusal Analiz

Resim, savaşın getirdiği zorunlu göçü ve insanların yaşadığı çaresizliği güçlü bir şekilde ifade etmektedir. Göç eden insanların yüzlerindeki ifadeler ve sıralı yürüyüşleri, savaşın ortasında hayatta kalma mücadelesi veren sivillerin trajedisini göstermektedir. Çocukların da bu zorunlu göçün bir parçası olması, savaşın ve ona bağlı olarak ortaya çıkan göçlerin masumlara olan etkisini vurgulamaktadır. Yağmur ve çatışma görselleri, bu insanların ne kadar zor şartlar altında göç ettiğini ve yeni bir başlangıç umuduyla yola çıktıklarını etkileyici bir şekilde ortaya koymaktadır.

Resim 3: Ö3 tarafından çizilen örnek resim

Kompozisyon ve Düzen

Bu resimde, üç çocuğun elinde bayraklarla bir alanda durduğu görülmektedir. Çocuklar, ellerindeki bayraklarla özgürlük ve barışı temsil etmektedir. Resmin sağ tarafında ise yıkılmış evler görülüyor. Bu kompozisyon, çocukların savaş ve yıkım dolu bir bölgeden daha güvenli bir yere göç ettiği anlatılmaktadır.

Görsel Unsurlar ve Semboller

Bayraklar: Çocukların ellerinde Filistin ve Türkiye bayrakları bulunmaktadır. Filistin bayrağı, özgürlük mücadelesini simgelemektedir ve “Özgür Filistin” yazısı ile desteklenmiş. Türkiye bayrağı ise çocukların sığındıkları veya umut bağladıkları yeni ülkeyi temsil etmektedir.

Çocuklar: Göç eden masum halkı ve onların umutlarını sembolize etmektedir.

Yıkılmış Evler: Resmin sağ tarafındaki yıkılmış evler, çocukların geldikleri yerin savaş ve yıkımla dolu olduğunu göstermektedir.

Gülümseyen Yüzler: Çocukların mutlu ifadeleri, daha güvenli bir yere gitmenin sevinci ve umutlarını yansıtmaktadır.

Sosyal ve Duygusal Analiz

Resim, savaş ve yıkımdan kaçan çocukların daha iyi bir geleceğe dair umutlarını ve mutluluklarını yansıtmaktadır. Çocukların Türkiye'ye göç etmesi, güvenlik ve yeni bir başlangıç arayışlarını göstermektedir. Filistin bayrağı ve "Özgür Filistin" yazısı, çocukların kökenlerine ve özgürlük arayışlarına olan bağlılıklarını ifade etmektedir. Genel olarak resim, savaşın masum çocuklar üzerindeki etkisini ve onların daha iyi bir yaşam arzusunu etkileyici bir şekilde aktarmaktadır.

Resim 4: Ö4 tarafından çizilen örnek resim

Kompozisyon ve Düzen

Bu resimde, savaşın ortasında kalan ve bayrak taşıyan insan figürleri ön planda yer almaktadır. Arka planda ise bombalar ve kırmızı bir gökyüzü dikkat çekmektedir. Figürlerin konumlandırılması ve yüz ifadeleri, savaşın getirdiği tahribatı ve insanların direnişini göstermektedir.

Görsel Unsurlar ve Semboller

Bayrak Taşıyan İnsanlar: Elllerinde Filistin bayrakları taşıyan insanlar, direnişi ve kimliklerini koruma çabasını sembolize etmektedir.

Bombalar: Havada görülen bombalar, savaşın şiddetini ve tehlikesini temsil etmektedir.

Bebek: Bir bebek figürü, savaşın masum çocuklar üzerindeki yıkıcı etkisini vurgulamaktadır.

Yaralı İnsanlar: Kıyafetlerinde kırmızı lekeler bulunan insanlar, savaşın getirdiği yaralanmaları ve acıyı ifade etmektedir.

Sosyal ve Duygusal Analiz

Bayrak taşıyan figürler, insanların direnişini ve bağımsızlık mücadelesini ifade etmektedir. Bebek figürü, savaşın masum çocuklar üzerindeki yıkıcı etkisini göstermektedir. Yaralı insanlar, savaşın getirdiği acıları ve kayıpları gözler önüne sermektedir. Bombalar ve kırmızı gökyüzü, savaşın getirdiği umutsuzluk ve tehlikeyi simgelemektedir.

Doğal Afetler

Çocuklar, sel, deprem, kuraklık ve yangın gibi doğal afetleri de resimlerinde sıkça betimlemişlerdir. Bu afetlerin neden olduğu yıkım ve insanların yaşam alanlarını terk etme zorunluluğu, çocukların resimlerinde belirgin bir şekilde yer almıştır. Doğal afetlerin ardından evlerin yıkılması, tarım alanlarının zarar görmesi ve temel yaşam kaynaklarının yok olması gibi durumlar, çocukların gözlemlerinde ve çizimlerinde kendini göstermektedir. Bu resimler, doğal afetlerin göçü tetikleyen önemli bir faktör olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu kategoriye ait bazı örnek resimler aşağıda sunulmuştur:

Resim 5: Ö5 tarafından çizilen örnek resim

Kompozisyon ve Düzen

Bu resimde, sel felaketinden kaçan insanların yer aldığı bir sahne görülmektedir. Sağ tarafta evler su altında kalmış, sol tarafta ise insanlar güvenli bir alana doğru yürümektedir. Güneş ve bulutlar, resmin üst kısmında yer alırken, ağaçlar ve yeşil alanlar doğal ortamı temsil etmektedir.

Görsel Unsurlar ve Semboller

Sel ve Su: Sağ tarafta görülen sel, doğal felaketi ve insanların karşılaştığı zorlukları simgelemektedir.

Evler: Su altında kalan evler, felaketin yıkıcı etkisini ve insanların neden göç etmek zorunda kaldığını göstermektedir.

İnsanlar: Sol tarafta yürüyen insanlar, güvenli bir yer arayışında olan göçmenleri temsil etmektedir.

Güneş ve Bulutlar: Havanın durumunu ve felaketin doğallığını yansıtıyor. Güneş, bir umut sembolü olarak da görülebilir.

Ağaçlar ve Yeşil Alanlar: Doğal çevreyi ve sel felaketinin meydana geldiği bölgeyi göstermektedir.

Sosyal ve Duygusal Analiz

Resim 5, doğal felaketler sonucu yerlerinden edilen insanların hikayesini duygusal bir şekilde ifade etmektedir. Göç etmek zorunda kalan insanların çaresizliği ve belirsizlik içinde yürüyüşleri, izleyiciye empati kurma fırsatı sunmaktadır. Güneşin varlığı, felaketin ardından gelen umudu ve yeniden inşa etme çabasını simgelemektedir. Ağaçlar ve doğa, insanın çevreyle olan bağı ve doğal afetlerin bu bağı nasıl tehdit ettiğini göstermektedir. Bu resim, doğal felaketlerin insanların yaşamını nasıl etkilediğini ve dayanıklılık ile umudun önemini etkili bir şekilde aktarmaktadır.

Resim 6: Ö6 tarafından çizilen örnek resim

Kompozisyon ve Düzen

Resim 6, bir ev yangını ve yangın nedeniyle göç etmek zorunda kalan bir aileyi temsil etmektedir. Resmin sol tarafında, yangın çıkmış bir ev görülmekte ve sağ tarafta, bir kamyonet ile göç eden aile resmedilmiştir. Güneşin doğmakta olduğu veya batmakta olduğu bir gökyüzü arka planda yer almaktadır.

Görsel Unsurlar ve Semboller

Yanan Ev: Resmin sol tarafında yer alan yanan ev, felaketin ve yıkımın sembolü olarak kullanılmıştır. Alevler, yangının şiddetini ve evin kullanılamaz hale geldiğini göstermektedir.

Göç Eden Aile: İki insan figürü, evlerinden ayrılmak zorunda kalan aileyi temsil etmektedir. Ellerini tutarak yürümeleri, birbirlerine destek olduklarını ve birlikte zorlu bir durumu aşmaya çalıştıklarını sembolize etmektedir.

Araç: Sağ tarafta yer alan araç, ailenin göç etmek için kullandığı aracı temsil etmektedir. Bu, insanların zorunlu göç sırasında sahip oldukları az sayıda eşyayı taşımak için kullandıkları araçları simgelemektedir.

Güneş ve Kuşlar: Gökyüzünde güneş ve uçan kuşlar, umudu ve yeni bir başlangıcı sembolize etmektedir. Bu semboller, yangın sonrası ailenin hayatında yeni bir sayfa açma arzusunu yansıtmaktadır.

Sosyal ve Duygusal Analiz

Bu resim, yangın gibi felaketlerin insanların yaşamlarını nasıl derinden etkilediğini ve göç etmeye zorladığını etkili bir şekilde anlatmaktadır. Aile üyelerinin birbirlerine destek olmaları, dayanışma ve birlikte güçlükleri aşma çabalarını yansıtmaktadır. Yangının verdiği zarar ve zorunlu göçün getirdiği belirsizlik, ailelerin yaşadığı travmayı ve yeniden bir başlangıç yapma çabasını gözler önüne sermektedir. Güneşin doğuşu veya batışı, her iki durumda da yeni bir başlangıç umudu ve felaketin ardından gelen yaşamın devam ettiğini simgelemektedir

Resim 7: Ö7 tarafından çizilen örnek resim

Kompozisyon ve Düzen

Resim 7’de, bir felaketin ardından hayatta kalan insanların göç etme süreci anlatılmaktadır. Ön planda, yıkılmış binaların arasında yürüyen figürler vardır. Arka planda ise kırmızı ve sarı tonlarda bir gökyüzü ile yıkılmış yapıların silüetleri dikkat çekmektedir.

Görsel Unsurlar ve Semboller

Yıkılmış Binalar: Resmin sol ve sağ tarafında yıkılmış binalar yer almaktadır. Bu gösterim, büyük bir yıkım ve felaketin izlerini taşımaktadır.

Göç Eden İnsanlar: Resmin ön planında çocuklar ve yetişkinler bulunuyor. Bu insanlar, felaket sonrası göç etmek zorunda kalan aileleri temsil etmektedir.

Oyuncak Ayı: Bir çocuğun elindeki oyuncak ayı, göç eden çocukların masumiyetini ve kaybettikleri normal hayatı simgelemektedir.

Kırmızı ve Sarı Gökyüzü: Arka plandaki renkler hem umudu hem de yıkımın getirdiği kaosu ifade etmektedir.

Sosyal ve Duygusal Analiz

Resim 7, bir felaket sonrası göç eden insanların yaşadığı zorlukları ve belirsiz geleceği betimlemektedir. Çocukların varlığı ve oyuncak ayı gibi unsurlar, savaşın veya felaketin maaşum çocuklar üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Birbirine destek olan figürler, toplumun bu zor zamanlarda nasıl bir araya geldiğini ve dayanışma içinde olduğunu göstermektedir.

Resim 8: Ö8 tarafından çizilen örnek resim

Kompozisyon ve Düzen

Resim 8’de, üç kişi deve üzerinde kurak bir araziye geçerken görülmektedir. Deve üzerinde yolculuk eden insanlar, kuraklık nedeniyle göç etmektedir. Resmin arka planında mavi gökyüzü ve büyük bir güneş yer alıyor, bu da sıcaklık ve kuraklığı vurgulamaktadır.

Görsel Unsurlar ve Semboller

Develer: Bu hayvanlar, çöl koşullarına dayanıklı oldukları için göç ve uzun yolculukları temsil etmektedir.

İnsanlar: Deve üzerinde göç eden insanlar, zor koşullara rağmen hayatta kalma ve yeni bir yaşam arayışını temsil etmektedir.

Güneş: Büyük ve parlak bir güneş, kuraklık ve sıcaklık gibi zorlu çevresel koşulları ifade etmektedir.

Boş Arazi: Kurak ve boş arazi, kaynakların tükendiği ve yaşam koşullarının zorlaştığı bir çevreyi simgelemektedir.

Sosyal ve Duygusal Analiz

Resim 8, insanların çevresel felaketler nedeniyle yaşadığı zorlukları ve hayatta kalma çabalarını vurgulamaktadır. Kuraklık nedeniyle göç etmek zorunda kalan insanlar, yeni bir yaşam umuduyla uzun ve zorlu bir yolculuğa çıkmışlardır. Deve üzerinde yapılan bu yolculuk, geçmişteki geleneksel göç yollarını ve insanın doğayla mücadelesini hatırlatmaktadır. Güneşin ve kurak arazinin betimlenmesi, göç sürecinin ne kadar zor ve kaçınılmaz olduğunu ifade etmektedir.

Ekonomik Nedenler

Çocukların resimlerinde görülen yoksulluk ve zor yaşam koşulları, ekonomik nedenlerin de göçün bir başka önemli tetikleyicisi olduğunu ortaya koymaktadır. Yoksulluk, insanların daha iyi yaşam koşulları arayışıyla göç etmelerine neden olmaktadır. Çocuklar, resimlerinde iş arayan veya zor koşullar altında çalışan insanları tasvir etmişlerdir. Bu durum, ekonomik zorlukların göç üzerindeki etkisini ve çocukların bu durumu nasıl algıladıklarını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu kategoriye ait örnek resim aşağıda sunulmuştur:

Resim 9: Ö9 tarafından çizilen örnek resim

Kompozisyon ve Düzen

Resim 9'un sol tarafında şehirdeki binalar ve sağ tarafında ise kırsal alan yer almaktadır. Bu iki alan arasında bir geçiş vurgulanmıştır. Şehir binaları yüksek ve renkli, kırsal alan ise sade

ve doğal olarak çizilmiştir. İnsanlar, kırsaldan şehre doğru ilerlemekte ve bu geçişi vurgulamaktadır.

Görsel Unsurlar ve Semboller

Şehir Binaları: Yüksek ve renkli binalar, şehir hayatının karmaşıklığını ve dinamizmini temsil eder. Renkli binalar, şehrin cazibesini ve göç edenler için umut verici yanını göstermektedir.

Kırsal Alan: Kırsal alanda yer alan evler, hayvanlar (koyun) ve doğal manzara, kırsal yaşamın sadeliğini ve doğayla iç içe olmayı simgelemektedir.

İnsanlar: Kırsaldan şehre doğru yürüyen insanlar, göç sürecini ve daha iyi bir yaşam arayışını temsil eder. Yanlarında taşıdıkları eşyalar ve hayvanlar, göçün zorluklarını ve hayatlarını taşımalarını ifade etmektedir.

Sosyal ve Duygusal Analiz

Resim 9, kırsal alandan şehre göç eden insanların yaşadığı zorlukları ve umutlarını gözler önüne sermektedir. Şehirdeki parlak ve çekici renkler, göç eden insanların daha iyi bir yaşam arayışını sembolize ederken, kırsal alandaki doğal ve sade tonlar, geride bırakılan hayatın zorluklarını ve doğallığını ifade etmektedir. Göç eden insanların yanında taşıdığı eşyalar ve hayvanlar, bu sürecin ne kadar zorlu ve önemli olduğunu vurgulamaktadır. Resimdeki insanlar, yoksulluk nedeniyle daha iyi bir yaşam arayışında olan ve yeni bir başlangıç yapmak isteyen bireyleri temsil etmektedir.

Tema 2: Göçmen Yetişkinlerin ve Çocukların Tasviri

Çocukların çizdiği resimler, göçün bireyler üzerindeki duygusal ve psikolojik etkilerini anlamada önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Göçmen yetişkinlerin ve çocukların tasvir edildiği bu resimlerde, göç sürecinin bireyler üzerindeki hem olumsuz hem de olumlu etkilerini görmek mümkündür. Bu tema, iki ana kategori altında incelenmiştir: olumsuz duygusal ve psikolojik etkiler ile olumlu duygusal ve psikolojik etkiler.

Olumsuz Duygusal ve Psikolojik Etkiler: Çocukların resimlerinde sıkça görülen üzüntü, mutsuzluk, kaygı ve çaresizlik gibi duygular, göç sürecinin zorluğunu ve bireyler üzerindeki olumsuz etkilerini açıkça ortaya koymaktadır. Bu kategorinin kodları, çocukların gözünden göçmenlerin yaşadığı duygusal yükü ve psikolojik baskıyı yansıtmaktadır.

Üzüntü ve Mutsuzluk: Çocuklar, göçmenlerin yüz ifadelerindeki hüznü ve mutsuzluğu resimlerinde sıkça vurgulamışlardır. Ayrılık, kayıplar ve belirsizlik, göçmenlerin üzüntü ve mutsuzluk duygularını derinleştirmektedir.

Kaygı: Göç sürecinin getirdiği belirsizlik ve güvensizlik hissi, çocukların resimlerinde kaygı olarak yansıtılmıştır. Yeni bir ortama adaptasyon, geleceğe dair belirsizlikler ve günlük yaşamın zorlukları, göçmenlerin sürekli bir kaygı içinde olmalarına neden olmaktadır.

Çaresizlik: Göçmenlerin çaresizlik duygusu, çocukların resimlerinde açıkça görülmektedir. Zor yaşam koşulları, temel ihtiyaçlara erişimdeki güçlükler ve sosyal desteğin eksikliği, göçmenlerde çaresizlik hissini artırmaktadır.

Bu kategoriye ait bazı resimler aşağıda verilmiştir:

Resim 10: Ö10 tarafından çizilen örnek resim

Kompozisyon ve Düzen

Resim 10'un sol tarafında büyük bir odun yığını ve sağ tarafında odun taşıyan bir çocuk bulunmaktadır. Arka planda mavi gökyüzü ve bulutlar görülmektedir. Çocuğun üzgün yüz ifadesi, odun taşıma işinin zorluğunu ve çaresizliğini yansıtmaktadır.

Görsel Unsurlar ve Semboller

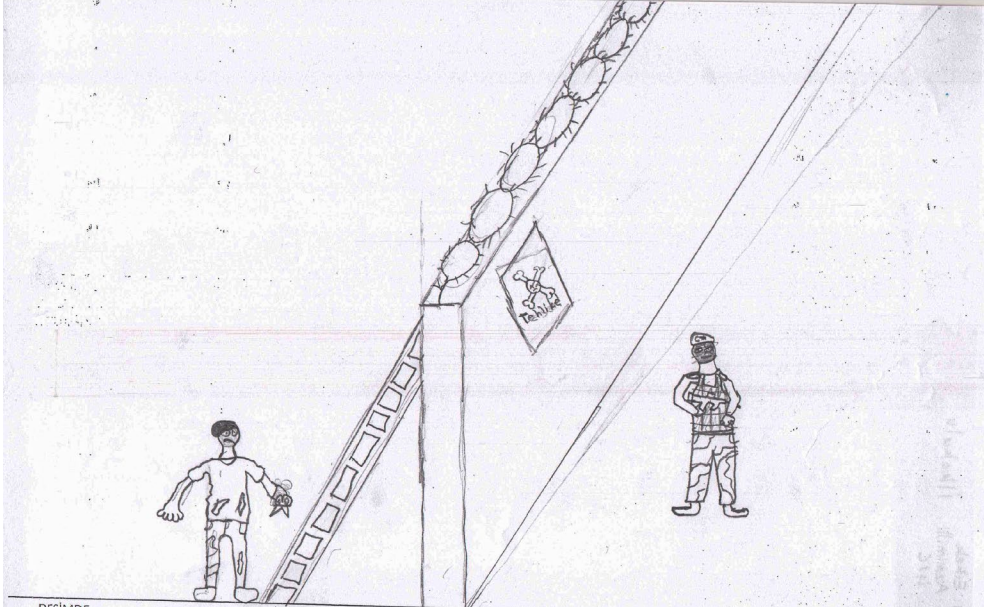
Odun Yığını: Zorlu çalışma koşullarını ve fiziksel emeği simgelemektedir. Göçmen çocukların maddi sıkıntılarla mücadele ettiğini göstermektedir.

Odun Taşıyan Çocuk: Göçmen çocukların yaşadığı zorlukları ve çocuk işçiliğini sembolize etmektedir. Çocuğun üzgün yüz ifadesi, işin ne kadar zor olduğunu ve çocukların bu duruma katlanmak zorunda olduklarını anlatmaktadır.

Mavi Gökyüzü ve Bulutlar: Resmin üst kısmında, mavi gökyüzü ve bulutlar çocukların umut ve özgürlük arayışını temsil edebilir. Ancak çocuk işçiliği ile bu umutlar gölgelenmektedir.

Sosyal ve Duygusal Analiz

Resim 10, göçmen çocukların karşılaştığı zorlukları ve yaşam koşullarını etkili bir şekilde anlatmaktadır. Çocuğun yüzündeki ifade ve bedensel emeğin zorlukları, çocuk işçiliğinin ne kadar acı verici olduğunu gözler önüne sermektedir. Çocukların, ailelerinin ekonomik yetersizlikleri nedeniyle zorla çalışmak zorunda kalmaları, sosyal adaletsizliği ve insan hakları ihlallerini işaret etmektedir. Resim, çocuk işçiliğinin acımasız gerçeklerini ve bu çocukların desteklenmesi gerektiğini hatırlatmaktadır.

Resim 11: Ö11 Tarafından Çizilen Örnek Resim

Kompozisyon ve Düzen

Resim 11’de, göçmenlerin karşılaştığı zorlukları temsil eden unsurlar görülmektedir. Sol tarafta merdivenden çıkan bir göçmen, sağ tarafta ise dikenli teller ve silahlı bir asker bulunmaktadır. Ayrıca bir tehlike uyarı işareti yer almaktadır.

Görsel Unsurlar ve Semboller

Merdiven: Göç yolculuğunun fiziksel zorluklarını ve tehlikelerini simgelemektedir.

Dikenli Teller: Göçmenlerin karşılaştığı engelleri ve sınırları temsil etmektedir.

Asker: Göç sırasında karşılaşılan güvenlik güçlerini ve olası tehditleri göstermektedir.

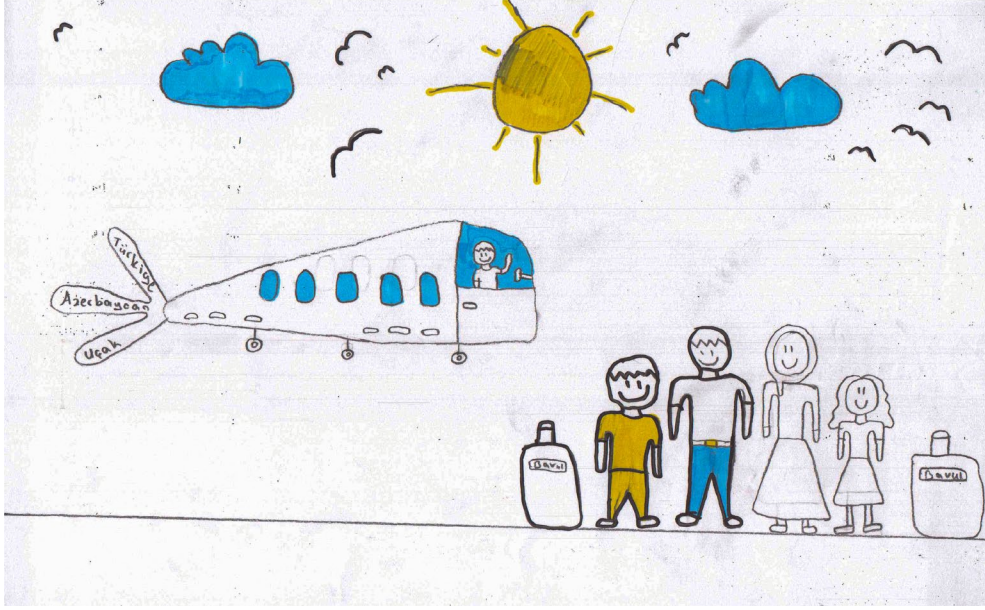
Tehlike İşareti: Göç sürecinin tehlikelerini vurgulayan bir semboldür.

Sosyal ve Duygusal Analiz

Resim 11, göçmenlerin karşılaştığı zorlukları, tehlikeleri ve engelleri vurgulamaktadır. Merdiven, dikenli teller ve asker gibi unsurlar, göç sürecinin ne kadar tehlikeli ve zorlayıcı olduğunu ifade etmektedir. Göçmenlerin fiziksel ve psikolojik olarak yaşadığı zorlukları anlatan bu resim, göç sürecinin olumsuz yanlarını ve karşılaşılan engelleri ön plana çıkarmaktadır. Göçmenlerin yaşadığı çaresizlik ve umutsuzluk, resmin genel kompozisyonunda net bir şekilde ifade edilmektedir.

Olumlu Duygusal ve Psikolojik Etkiler

Göçün zorluklarına rağmen, çocukların resimlerinde umut ve mutluluk gibi olumlu duygulara da rastlanmaktadır. Bu olumlu etkiler, göçmenlerin geleceğe dair umutlarını ve yeni bir başlangıcın getirdiği mutluluğu yansıtmaktadır. Çocukların resimlerinde görülen bazı öğeler, göçmenlerin geleceğe dair umutlarını temsil etmektedir. Daha iyi bir yaşam arayışı, eğitim olanakları ve güvenli bir çevre umudu, göçmenlerin karşılaştığı zorluklara rağmen umutlarını korumalarına yardımcı olmaktadır. Yeni bir başlangıç yapma fırsatı, güvenli bir ortama ulaşma ve sevdikleriyle bir arada olma gibi nedenlerle göçmenlerin mutluluk duygusu da resimlerde yer almaktadır. Çocuklar, göç sürecinde karşılaşılan olumlu deneyimleri ve küçük mutluluk anlarını resimlerine yansıtmışlardır. Bazı örnek resimler aşağıda sunulmuştur.

Resim 12: Ö12 tarafından çizilen örnek resim

Kompozisyon ve Düzen

Resim 12, solda bir uçak ve sağda bir aile olmak üzere iki ana bölüme ayrılmıştır. Uçak, Azerbaycan'dan Türkiye'ye doğru yolculuğu simgelemektedir. Aile ise bavullarıyla birlikte resmedilmiş, göç hazırlığında olduklarını göstermektedir. Güneş, kuşlar ve bulutlar resmin üst kısmında yer almakta, açık bir gökyüzüyle yeni bir başlangıcı simgelemektedir.

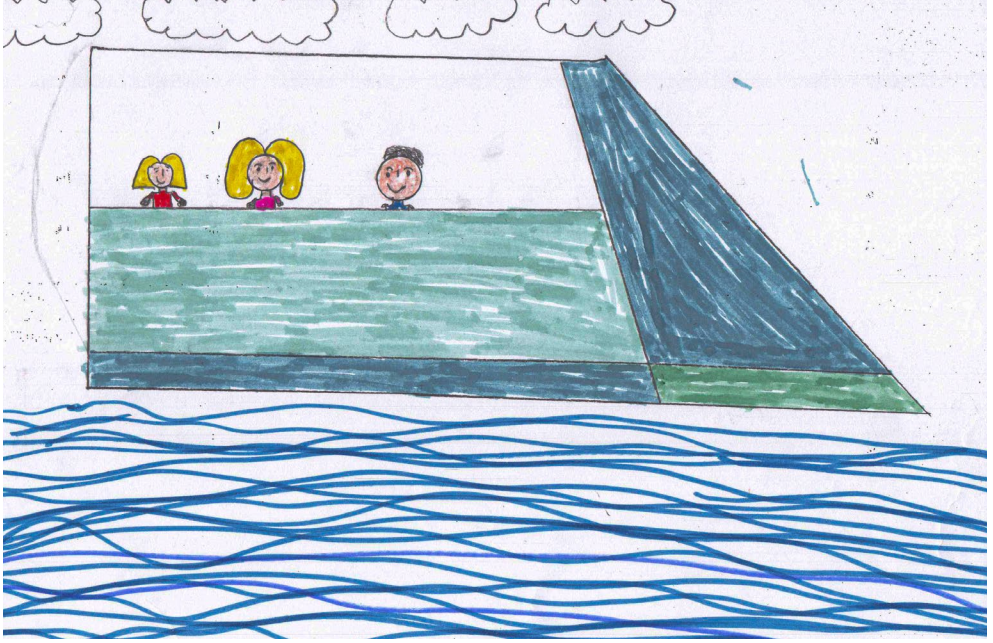
Görsel Unsurlar ve Semboller

Uçak, uluslararası bir göçü sembolize etmektedir. Uçağın kanatlarında yazan "Azerbaycan" ve "Türkiye" ülkeler arasındaki bağlantıyı vurgulamaktadır. Aile üyeleri bavullarıyla birlikte çizilmiş, bu da göç sürecinin başlamış olduğunu göstermektedir. Güneş ve kuşlar, yeni bir başlangıcın ve umudun sembolleridir.

Sosyal ve Duygusal Analiz

Resim 12, bir göçmen ailenin yeni bir ülkeye taşınmasını ve umut dolu bir geleceği simgelemektedir. Aile üyelerinin yüzleri gülümsemekte, bu da yeni başlangıçları ve umutlu bir geleceği temsil etmektedir. Uçak, göçün fiziksel bir sembolü olup, ailelerin daha iyi bir yaşam için yaptıkları fedakarlıkları ve çabalarını göstermektedir. Gökyüzündeki güneş ve kuşlar, özgürlüğü ve yeni başlangıçları simgelemekte, resme olumlu bir duygusal ton katmaktadır.

Resim 13: Ö13 tarafından çizilen örnek resim

Kompozisyon ve Düzen

Resim 13'te, denizde bir gemi üzerinde göç eden insanlar tasvir edilmiştir. Geminin güvertesinde üç kişi bulunmaktadır. Arka planda bulutlar ve geminin ön kısmı yer almaktadır. Deniz, dalgalı çizgilerle gösterilmiştir.

Görsel Unsurlar ve Semboller

Gemi, uluslararası göçü ve deniz yoluyla yapılan yolculukları simgeler. Güvertedeki insanlar, göç eden bireyleri temsil ederken, dalgalı deniz, bu yolculuğun zorluklarını ve belirsizliklerini yansıtır. Bulutlar, gökyüzünde bir hareketlilik ve değişimi ifade etmektedir.

Sosyal ve Duygusal Analiz

Resim 13, deniz yoluyla göç eden insanların yaşadığı duygusal süreci anlatmaktadır. Gemi üzerinde duran insanlar, umutla yeni bir hayat arayışında olan göçmenleri temsil etmektedir. Dalgalı deniz, bu yolculuğun zorluklarını ve belirsizliklerini simgelerken, güvertedeki insanların yüz ifadeleri, yaşadıkları karışık duyguları yansıtmaktadır. Göç süreci, genellikle tehlikeli ve belirsizdir, bu resim de bu duygusal ve fiziksel zorlukları yansıtmaktadır.

Resim 14: Ö14 tarafından çizilen örnek resim

Kompozisyon ve Düzen

Resim 14'te bir otobüs içinde yolculuk eden çocuklar ve dışarıda doğal bir manzara yer almaktadır. Otobüs, resmin ortasında yer almakta ve içinde farklı duygular sergileyen çocuklar bulunmaktadır. Otobüsün etrafında çiçekler ve ağaçlar gibi doğa unsurları vardır.

Görsel Unsurlar ve Semboller

Otobüs: Göç sürecini ve hareketliliği simgelemektedir. Otobüsün içindeki çocuklar, farklı duygular sergileyerek göçün farklı etkilerini göstermektedir.

Çocuklar: Otobüsün içindeki çocuklar, göç sürecinde yaşanan karmaşık duyguları temsil eder. Bazıları mutlu, bazıları ise mutsuz görünmektedir.

Çiçekler ve Ağaçlar: Doğa unsurları, umudu ve yaşamın devamlılığını simgeler. Aynı zamanda çocukların daha iyi bir geleceğe doğru yolculuk ettiğini ifade etmektedir.

Sosyal ve Duygusal Analiz

Resim 14, göç eden çocukların karşılaştığı duygusal zorlukları ve farklı tepkilerini vurgulamaktadır. Otobüsün içinde hem mutlu hem de mutsuz çocuklar, göç sürecinin bireyler üzerinde nasıl farklı etkiler yaratabileceğini göstermektedir. Göçün getirdiği belirsizlik ve zorluklar, otobüsün gri tonlarında ifade edilirken, çiçekler ve ağaçlar gibi doğal unsurlar umut ve yeni başlangıçları temsil etmektedir. Resim, göçün çocuklar üzerindeki duygusal etkilerini ve bu süreçte yaşanan karmaşık duyguları gözler önüne sermektedir.

Resim 15: Ö15 tarafından çizilen örnek resim

Kompozisyon ve Düzen

Resim 15, bir göç hikayesini anlatmaktadır. Görselde iki ana sahne var: biri suyun üzerinde bir botta seyahat eden figürler, diğeri ise karada ilerleyen bir figür. Resimdeki unsurların düzeni, göç sürecinin hem deniz hem de kara yoluyla gerçekleştiğini ifade ediyor.

Görsel Unsurlar ve Semboller

Bot ve İçindeki Figürler: Solda, deniz üzerinde bir bot içinde üç figür yer alıyor. Bu figürler, göç eden aileleri temsil etmektedir.

At ve Binici: Sağda, bir at üzerinde ilerleyen bir figür var. Bu, karada devam eden göçü temsil etmektedir.

Sosyal ve Duygusal Analiz

Resim 15'teki figürler, zorlu bir göç sürecinde olmalarına rağmen ileriye doğru umutla ilerlemektedirler. Deniz ve kara yoluyla yapılan bu göç, yeni bir hayata başlama umudunu simgelemektedir. Bot içindeki figürler, aile bağlarının gücünü ve bir arada kalma çabasını göstermektedir. Bu, göç sürecinin aileler için ne kadar önemli ve zorlayıcı olduğunu vurguluyor. Hem hava aracı hem de at gibi farklı ulaşım yollarının gösterilmesi, göç sürecinin çeşitliliğini ve karmaşıklığını yansıtmaktadır..

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma, ilkokul öğrencilerinin göç ve göçmenlik kavramlarına ilişkin algılarını resimler aracılığıyla inceleyerek önemli bulgular sunmaktadır. Elde edilen bulgular, çocukların göçün nedenleri ve göçmenlerin duygusal durumlarına dair çeşitli imgeler ve semboller kullandığını göstermektedir. Bu bulgular, göç ve göçmenlik konularının çocukların zihinsel dünyasında ne şekilde yer aldığını ve bu konulara nasıl anlam yüklediklerini ortaya koymaktadır. Araştırmanın ilk teması olan “Göçün Nedenleri” kapsamında çocuklar, göçün arkasındaki temel sebepleri savaş, doğal afetler ve ekonomik nedenler olarak tanımlamışlardır. Bu kategoriler altında toplanan kodlar, çocukların savaşın yıkıcılığını ve şiddetini (tanklar, silahlar, bombalar, savaşan askerler, yıkılan şehirler, hayatını kaybetmiş insanlar) net bir şekilde algıladığını göstermektedir. Bu bulgu, savaş ve şiddetin çocukların zihninde derin bir iz bıraktığını ve onların resimlerinde bu unsurları belirgin şekilde ifade ettiklerini ortaya koymaktadır.

Çocuklar, savaşın getirdiği yıkım ve kaosu resimlerinde tanklar, silahlar, bombalar ve savaşan askerler gibi somut imgelerle ifade etmektedir. Bu imgeler, onların yaşadığı, gördüğü veya maruz kaldığı şiddetin boyutunu ve bu deneyimlerin ne denli derin etkiler bıraktığını gözler önüne sermektedir. Literatürdeki bazı bulgular, savaş yaşantılarının çocuk ve ergenlerde gözlenen bazı travmalar ortaya çıkardığını kanıtlamaktadır (Çalikuşu-İncekar ve Yıldız, 2022; Erden ve Gürdil, 2009; Görkem, 2020). Çocukların resimlerinde dile getirdikleri imgeler, çocukların savaş ve şiddetle ilgili duygu ve düşüncelerini anlamak için önemli bir araçtır. Resimlerinde yıkılan şehirler, hayatını kaybetmiş insanlar gibi imgeler kullanmaları, çocukların savaşın etkileri konusundaki farkındalıklarını göstermektedir. Bu durum, çocukların sadece fiziksel yıkımı değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik yıkımı da algıladıklarını ortaya koymaktadır. Çocuklar, bu imgeler aracılığıyla korku, üzüntü, çaresizlik ve kaygı gibi duygusal tepkilerini ifade etmektedir (Ayaydın, 2017; Büyükkarabacak, 2008). Bu ifadeler, çocukların savaşın ve şiddetin etkilerini nasıl içselleştirdiğini ve bu deneyimlerin onların zihinsel ve duygusal dünyasında nasıl bir yer edindiğini anlamak için değerlidir.

Ayrıca, doğal afetler ve ekonomik nedenler de çocukların resimlerinde göçün önemli sebepleri arasında yer almaktadır. Çocukların sel, deprem, kuraklık ve yangın gibi doğal afetleri ve yoksulluğu resimlerinde betimlemesi, bu olayların göç üzerindeki etkilerini fark ettiklerini göstermektedir. Bu bulgu, çocukların çevresel ve ekonomik faktörlerin insanların yer değiştirmesine neden olduğunu anladıklarına işaret etmektedir. Doğal afetler, özellikle çocukların zihninde korkutucu ve travmatik deneyimler olarak yer almakta, bu da onların resimlerine yansımaktadır. Doğal afetler, çocuklar ve ergenler üzerinde fiziksel olduğu kadar pek çok psikolojik etki de oluşturabilmektedir (Karabulut ve Bekler, 2019).

Sel ve deprem gibi doğal afetler, çocukların resimlerinde yıkılmış evler, su baskınları, çöken binalar ve kaçan insanlar şeklinde ifade edilmektedir. Bu imgeler, çocukların bu tür felaketlerin ani ve yıkıcı etkilerini anladıklarını ve bunların insanların yaşamlarını nasıl dramatik bir şekilde değiştirdiğini kavradıklarını göstermektedir. Literatürdeki bazı kanıtlar, okul öncesi dönemden itibaren çocuklarda doğal afet farkındalığının ortaya çıktığını ve afet yaşayan çocuklarda bazı davranışsal sorunların da ortaya çıktığını göstermektedir (Erkan, 2010; Sapasağlam, 2019). Ayrıca, kuraklık ve yangın gibi afetlerin resmedilmesi, çocukların uzun süreli çevresel değişimlerin ve bunların insanlar üzerindeki olumsuz etkilerinin farkında olduklarını ortaya koymaktadır. Kuraklık, çocukların gözünde susuzluk, kurak topraklar ve göç eden hayvanlar gibi imgelerle temsil edilirken, yangınlar ise alevler ve dumanlar aracılığıyla ifade edilmektedir. Bu tür görseller, çocukların doğal afetlerin ve çevresel değişimlerin neden olduğu zorunlu göçlerin bilincinde olduklarını ortaya koymaktadır.

İkinci tema olan “Göçmen Yetişkinlerin ve Çocukların Tasviri” ise çocukların göçmenlerin duygusal ve psikolojik durumlarına ilişkin algılarını yansıtmaktadır. Olumsuz duygusal ve psikolojik etkiler kategorisinde, çocuklar üzüntü ve mutsuzluk, kaygı ve çaresizlik gibi duyguları sıklıkla ifade etmişlerdir. Bu bulgu, göçmen çocukların ve yetişkinlerin göç sürecinde yaşadıkları travma ve zorlukların çocuklar tarafından nasıl algılandığını göstermektedir ve literatür ile uyumludur (Derin, 2020). Ayrıca literatürde, bu tür travma ya da olumsuz duygular göçe bağlı olarak yaşayan çocuklar ve ergenler için psikososyal uyum ve sosyal desteğin oldukça önemli olduğu da vurgulanmaktadır (Özcan, 2019). Bununla birlikte, olumlu duygusal ve psikolojik etkiler kategorisinde, çocukların umut ve mutluluk gibi duyguları da resimlerinde yer vermeleri, göçmenlerin yeni bir başlangıç yapma ve daha iyi bir gelecek umudunu taşıdıklarını ifade etmektedir. Literatürde, çocuk yazınında “Umut” ve ona bağlı olarak mutlu olarak biten sona dair pek çok çalışmanın bulunması çocukların gelecekteki hayatlarını daha iyi tahayyül etme istekleri ile ya da yetişkinlerin çocuklarla ilgili daha iyi bir hayat beklentisi ile ilgili olabilir (Şen, 2016). Farklı çalışmalarda da çocukların umut düzeylerinin ebeveyne bağlanma üzerinde etkisi olduğu da kanıtlanmaktadır (Çankaya ve Canbulat, 2017). Bu bağlamda, çocukların umut ve mutluluk temalarını içeren resimler çizmesi, onların geleceğe yönelik olumlu beklentilerinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Çocuklar, belirsizlik ve zorluklarla dolu bir dünyada dahi umut dolu bir gelecek hayal etmektedirler. Bu durum, onların psikolojik dayanıklılıklarının bir göstergesi olabilir. Ayrıca, çocukların umut ve mutluluk içeren temaları tercih etmeleri, onların olumsuzluklarla başa çıkma ve pozitif bir bakış açısı geliştirme çabalarını da yansıtabilir. Araştırmalar, çocukların umudunun, onların psikolojik sağlığı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir (Ekinci ve Yılmaz, 2022; Söner ve Gültekin, 2021). İyimserlik ve umut, bireylerin stresle

başa çıkma, problem çözme yeteneklerini geliştirme ve genel yaşam memnuniyetlerini artırma konularında önemli bir rol oynamaktadır (Solak ve Anlı, 2023; Uysal vd., 2017). Ayrıca, umut ve mutluluk temalarının çocuk resimlerinde yer alması, çocukların içsel motivasyonlarını ve iyilik hallerini artıran önemli bir faktör olarak kabul edilebilir. Sonuç olarak, araştırmanın bulguları, çocukların göçü genellikle savaş, doğal afetler ve ekonomik nedenlerle ilişkilendirdiğini ve bu nedenlerin resimlerde belirgin şekilde yer aldığını ortaya koymaktadır. Savaşın yıkıcılığı ve şiddeti, çocukların resimlerinde tanklar, askerler, yıkılan şehirler gibi imgelerle ifade edilirken, doğal afetler ve yoksulluk da göçün diğer önemli sebepleri olarak betimlenmiştir. Ayrıca göçmen yetişkinlerin ve çocukların tasvirinde üzüntü, mutsuzluk, kaygı ve çaresizlik gibi olumsuz duyguların yanı sıra, umut ve mutluluk gibi olumlu duygular da resimlerde yer almıştır. Araştırmanın bulgularına bağlı olarak aşağıda bazı pratik öneriler sunulmuştur:

- Öğretmenlerin göçmen çocukların yaşadığı zorluklar ve bu çocukların duygusal ihtiyaçları hakkında bilinçlendirilmesi önemlidir. Öğretmenler, kapsayıcı ve destekleyici yaklaşımlar benimseyerek, göçmen çocukların kendilerini güvende ve kabul görmüş hissetmelerine yardımcı olabilir. Göçmen çocukların ve ailelerinin yerelde diğer insanlarla daha fazla etkileşimde bulunmalarını sağlayacak toplumsal katılım projeleri geliştirilmelidir. Bu projeler, spor etkinlikleri, sanat ve kültür faaliyetleri gibi çeşitli alanlarda olabilir ve göçmenlerin topluma entegrasyonunu kolaylaştırabilir.
- Medyanın, göçmen olmayan çocukların göç ve göçmenler hakkındaki algılarına nasıl şekil verdiğini araştırmanın bir çalışması yapılabilir. Göçmen olmayan çocukların, göçmen arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin göç ve göçmenlik algılarına etkisini inceleyen bir çalışma yapılabilir.
- Okullarda veya evde anlatılan göç temalı hikayelerin ve anlatıların, göçmen olmayan çocukların göç ve göçmenlerle ilgili algılarına olan etkisini inceleyen bir araştırma yapılabilir.

Kaynakça

- Ada, Ş. ve Akan, D. (2007). Değişim sürecinde etkili okullar. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 343-373.
- Akpınar, A. (2017). *İç göç ve aile bağlamında kadınların iyi oluş ve dayanıklılığı*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Avcı, A. (2020). *9-14 yaş çocukların resimsel anlatımlarında göç ve göçmenlik algısı*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Ayaydın, A. (2017). Çocuğun kendini resimle ifade etme ihtiyacı. *Akademik Bakış*, 64, 169-177.
- Aykut N. & Kahraman Güloğlu F., (2023). Göçmenlerin sosyal uyumlarının ayrımcılığa dönüşmesine karşı çokkültürcü sosyal hizmet. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 397-412.
- Balta, E., Elçi, E. ve Sert, D. (2022). *Göçmen karşıtı tutumların siyasi parti temsili: Türkiye örneği*. Heinrich Böll Vakfı ve Özyeğin Üniversitesi.
- Bergut, M. & Atmaca, T. (2024). Göçmen öğrencilerin yoğun olduğu okullarda okul ve sınıf yönetiminde karşılaşılan durumlar. *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(1), 121-147.
- Boyden, J. (2009). What place the politics of compassion in education surrounding noncitizen children? *Educational Review*, 61(3), 265-276.
- Büyükkarabacak, O. (2008). *Çocuk resimlerinde imgelerin yeri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Çalıkıuşu-İncekar M. ve Yıldız S. (2022). Savaştan etkilenen çocukların sağlık sorunları: sistematik derleme. *Yüksek İhtisas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3, 62-68.
- Çankaya, Z.C. ve Canbulat, N. (2017). Orta çocukluk döneminde umut ve ebeveynlere güvenli bağlanma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 1-20.
- Çetiner, S. (2021). Uluslararası göçün sosyo-kültürel etkilerinin değerlendirilmesi: Türkiye örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(47), 1-21.
- Çınar, D. (2022). Göç ve güvenlik; medyanın algı yönetimi. *Genç Mütefekkirler Dergisi*, 3(2), 303-337.
- Çiçekçi, B. (2009). *Göç terimleri sözlüğü*. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü.
- Çil, E. (2019). *Soğuk savaş sonrası dönemde uluslararası göç olgusu ve toplumsal güvenliğe etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Ekinci, N. ve Yılmaz, R. (2022). Ortaokul öğrencilerinin umut düzeylerini arttırmaya yönelik bir psikoeğitim programının etkililiğinin incelenmesi. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 135-145.
- Ergün, N., (2022). Göçmen öğrencilerin uyumlarında temasın rolü. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 1477-1508.
- Erden, G. ve Gürdil, G. (2009). Savaş yaşantılarının ardından çocuk ve ergenlerde gözlenen travma tepkileri ve psiko-sosyal yardım önerileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(24), 1-13.

Erkan, S. (2010). Deprem yaşayan ve yaşamayan okul öncesi çocukların davranışsal/duygusal sorunlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 55-66.

Ersoy, A.F. ve Gülbüz, M.E. (2021). Mülteci çocukların okul algısının resim aracılığıyla analizi. *ATLAS Journal: International Refereed Journal On Social Sciences*, 7(39), 1508-1514.

Ertürk, H. ve Günindi, Y. (2022). Türkiye’de okul öncesi dönem çocuklarının resim çizimleriyle ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi (2016-2020). *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 66-79.

Gökğöz, G. (2023). Göç ve medya: Gaziantep’teki Suriyeli göçmen üniversite öğrencilerinin Suriye medyasına ilişkin eğilimleri. *İlef Dergisi*, 10(1), 69-98.

Görkem, D. (2020). Travma ve göç: bir gözden geçirme. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 5(2), 46-55.

Güllüpinar, F. (2012). Göç olgusunun ekonomi-politiği ve uluslararası göç kuramları üzerine bir değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 53-85.

Halmatov, S. (2018). *Çocuk resimleri analizi ve psikolojik resim testleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Karabulut, D. ve Bekler, T. (2091). Doğal afetlerin çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri. *Artvin Çoruh Üniversitesi Doğal Afetler Uygulama ve Araştırma Merkezi Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 5(2), 368-376.

Karaman, H.B. ve Bulut, S. (2018). Göçmen çocuk ve ergenlerin eğitim engelleri, psikolojik sorunları ve çözüm önerileri üzerine bir araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40), 393-412.

Karaoğlan, B. (2022). Göçmenlerin entegrasyonunda yerel yönetimlerin rolü. *Journal of Politics, Economy and Management*, 5(1), 17-33.

Kaya, Ö.S. (2021). Değerler eğitimi yoluyla Suriyeli sığınmacıların sosyal uyumu: Bir müdahale programının etkililiği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(51), 476-500.

Kioutsouk, C. (2013). *Türkiye ve Yunanistan’da uygulanan göç politikaları (1990 sonrası)*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Koca, M. (2021). Uluslararası göç ve sonrası: teoriden pratiğe çokkültürlülük. *Kent Akademisi*, 14(3), 867-878.

Köseoğlu, S.A. (2023). Bir iletişim aracı olarak çocuk resmi ve özellikleri. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 137-145.

Malchiodi, C.A. (2012). *Understanding children’s drawings*. The Guilford press: New York.

Miles, G.M. (2000). Drawing together hope: “listening” to militarised children. *Journal of Child Health Care*, 4(4), 137-142.

Örmeci-Güney, G. ve Cengiz, S. (2023). Göç, göçmen politikaları ve Türkiye’de işgücü piyasalarında prekaryalaşma. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 8(20), 236-249.

Özcan, Z. (2019). Göçün travmatik etkilerini azaltmada sosyal desteğin rolü üzerine deneysel bir araştırma. *Bilimname*, XXXVII(1), 1001-1028.

Özdemir, A. ve Budak, F. (2017). Göçün çocuk ruh sağlığı üzerine etkileri. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 212-223.

Özkan, R. (2019). Göç olgusu ve toplumsal yapıya etkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XLVII(2), 127-145.

Pekşen Akça, R., & Aydoğdu, F. (2021). Mülteci çocukların resimlerinde oyun algısı. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(1), 58-69.

Sakız, H. (2016). Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: Bir bütünleştirme çalışması. *Göç Dergisi*, 3(1), 65-81.

Sapsağlam, Ö. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarında doğal afet farkındalığı. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 38(1), 283-295.

Saygın, S. ve Hasta, D. (2018). Göç, kültürleşme ve uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(3), 312-333.

Solak, M. Y. F., & Anlı, G. (2023). İyimserlik, stres içeren durumlar ve başa çıkma: Bir derleme çalışması. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(4), 2077-2089.

Söner, O., & Gültekin, F. (2021). COVID-19 Salgınında ergenlerin umut, psikolojik sağlamlık ve kişilik özellikleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 329-349.

Süverdem, F. B. ve Ertek, B. (2020). İki dillilik ve iki költürlülük: göç, kimlik ve aidiyet. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 6(2), 183-207.

Şen, E. (2016). Çocuk yazımında “umut” ve “mutlu son” ilişkisi üzerine bir inceleme. *Çocuk ve Medeniyet*, 1, 137-150.

Temur, M. ve Ertem, İ. S. (2019). Çocuk edebiyatında göç ve göçmenlik. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(2), 451-466.

Uslu, E., & Kargın, İ.A. (2022). Türk medyasında yer alan göçmenler ve suç temalı haberlere ilişkin bir inceleme. *Göç Dergisi*, 9(3), 403-422.

Uysal, V., Göktepe, A.K., Karagöz, S. ve İlerisoy, M. (2017). Dinî başa çıkma ile umut, hayat memnuniyeti ve psikolojik sağlamlık arasındaki etkileşim üzerine bir araştırma. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 52, 139-60

Ünlü, S., Kızıllhan, T., & Elciyar, K. (2018). Göçmenlerin uyum sağlama sürecinde yaşadıkları çatışmalar ve sayısal topluluklar. *Selçuk İletişim*, 11(1), 5-18

Yavuzer, H. (1995). *Resimleriyle çocuk. Resimleriyle çocuğu tanıma*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yayak, A. (2017). Göçmenlerin ayrımcılık algıları ile özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21(3), 557-576.

Yıldırım Başoğlu, M. (2023). Medya ve toplumda göçmen algısı. *Muhakeme Dergisi*, 6(2), 58-67.

Yıldırım, K. ve Aykaç, N. (2020). *Resimli çocuk kitapları ve yaratıcı drama: göç ve kültürler arası duyarlılık*. Ankara: Pegem Akademi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. İstanbul: Seçkin Yayınevi.

Yılmaz-Elmas, F., Kaya, A. (2023). Kırsal bölgelerde göçmenlerin işgücü piyasasına katılımı ve yerel ekonomiye etkisi: Karacabey örneği. *Çalışma ve Toplum*, 2(77), 1123-1170.

Zians, A.W. (1997). *A qualitative analysis of how experts use and interpret tee kinetic school drawing teceinique*. Master Thesis, Toronto University, Canada.